

Spillet, kan vel nok bringe nogen Lindring for deres fordums Konkurrenter, men længe vil Freden ikke vare, fordi der, som Professoren andet Steds bemærker, ikke findes noget politisk-økonomisk System, som kan være fordelagtigt for begge Parter, d. v. s. saavel for de rige Industrilande som for de fattige Agrarlande.

C. A. Koefoed.

Alva Myrdal: FOLK OCH FAMILJ. Stockholm 1944. 481 S. 16 s. Kr.

Lige siden Gunnar og Alva Myrdal i Begyndelsen af Trediverne rejste Diskussionen om Befolkningspolitikken med deres Bog *Kris i befolkningsfrågan*, har Debatten om disse Spørgsmaal stadig været levende i Sverige. Et af de sidste større Indlæg er Alva Myrdals Bog: *Folk och familj*, der oprindeligt blev skrevet paa Engelsk for et internationalt Publikum, for derefter i 1944 i delvis omarbejdet Form at udkomme paa Svensk.

I Bogens første Kapitel søger A. M. at give en Definition af Ordet Befolkningspolitik. For A. M. er Befolkningspolitik ikke blot »et knepigt arrangement« til at stimulere Fødslerne, men maa forstaas i videre Forstand, som den Politik, der tilsigter at paavirke de sociale og demografiske Udviklingstendenser ved at ændre det psykologiske, sociale og økonomiske Grundlag for Ægteskab, Hjem og Børnefødsler (S. 112). Forstaaet paa denne Maade kommer Befolkningspolitikken til at omfatte et uhyre stort Felt, da ikke alene Størstedelen af de Foranstaltninger, der plejer at gaa under Benævnelsen Socialpolitik, men desuden Bolig-, Ernærings- og Skolepolitik m. v. maa betragtes som Dele af Befolkningspolitikken. Det kan maaske virke lidt kunstigt at inddrage alt dette under Betegnelsen Befolkningspolitik, men det er meget interessant at betragte alle disse Spørgsmaal fra en ny Synsvinkel, hvor Opmærksomheden ikke i saa høj Grad er rettet mod Individets som mod Familiens Trivsel.

A. M. har delt sin Bog i to Afdelinger, af hvilke den første bærer Betegnelsen *Problem og Ideer*, medens den anden omhandler Befolkningspolitikken, saaledes som den hidtil har taget Form i Sverige.

For danske Læsere vil den første og principielle Del sikkert være af størst Interesse, selv om man ogsaa i Anden Del vil finde mange interessante teoretiske Betragtninger.

A. M. gennemgaar først Sveriges demografiske Forhold og paaviser, hvorledes Folketallet siden 1925 har haft en Tendens til Fald. Ganske vist har det absolutte Folketal i det sidste Aarhundrede været i stadig Stigning, men i 1925 faldt Netto-reproduktionstallet under 1000 og fortsatte Nedgangen, indtil man naaede Bunden i 1935 med et Netto-reproduktionstal paa 723. Sammenlignet med danske Forhold har Tendensen til Nedgang i Folketallet været meget stærk i Sverige, og heri maa man sikkert ogsaa se Baggrunden for Omfanget af den Diskussion om Befolkningsspørgsmaalet, der nu i mere end en halv Snes Aar er blevet ført i Sverige, og som vi kun har følt relativt svage Efterdønninger af i Danmark.

For A. M. synes der, i hvert Fald officielt, ikke at være Tvivl om, at et faldende Folketal er en uhyre stor Ulempe, der med alle Midler bør modarbejdes. I Betragtning af Bogens Omfang virker de økonomiske Betragt-

Spillet, kan vel nok bringe nogen Lindring for deres fordums Konkurrenter, men længe vil Freden ikke vare, fordi der, som Professoren andet Steds bemærker, ikke findes noget politisk-økonomisk System, som kan være fordelagtigt for begge Parter, d. v. s. saavel for de rige Industrilande som for de fattige Agrarlande.

C. A. Koefoed.

Alva Myrdal: FOLK OCH FAMILJ. Stockholm 1944. 481 S. 16 s. Kr.

Lige siden Gunnar og Alva Myrdal i Begyndelsen af Trediverne rejste Diskussionen om Befolkningspolitikken med deres Bog *Kris i befolkningsfrågan*, har Debatten om disse Spørgsmaal stadig været levende i Sverige. Et af de sidste større Indlæg er Alva Myrdals Bog: *Folk och familj*, der oprindeligt blev skrevet paa Engelsk for et internationalt Publikum, for derefter i 1944 i delvis omarbejdet Form at udkomme paa Svensk.

I Bogens første Kapitel søger A. M. at give en Definition af Ordet Befolkningspolitik. For A. M. er Befolkningspolitik ikke blot »et knepigt arrangement« til at stimulere Fødslerne, men maa forstaas i videre Forstand, som den Politik, der tilsigter at paavirke de sociale og demografiske Udviklingstendenser ved at ændre det psykologiske, sociale og økonomiske Grundlag for Ægteskab, Hjem og Børnefødsler (S. 112). Forstaaet paa denne Maade kommer Befolkningspolitikken til at omfatte et uhyre stort Felt, da ikke alene Størstedelen af de Foranstaltninger, der plejer at gaa under Benævnelsen Socialpolitik, men desuden Bolig-, Ernærings- og Skolepolitik m. v. maa betragtes som Dele af Befolkningspolitikken. Det kan maaske virke lidt kunstigt at inddrage alt dette under Betegnelsen Befolkningspolitik, men det er meget interessant at betragte alle disse Spørgsmaal fra en ny Synsvinkel, hvor Opmærksomheden ikke i saa høj Grad er rettet mod Individets som mod Familiens Trivsel.

A. M. har delt sin Bog i to Afdelinger, af hvilke den første bærer Betegnelsen *Problem og Ideer*, medens den anden omhandler Befolkningspolitikken, saaledes som den hidtil har taget Form i Sverige.

For danske Læsere vil den første og principielle Del sikkert være af størst Interesse, selv om man ogsaa i Anden Del vil finde mange interessante teoretiske Betragtninger.

A. M. gennemgaar først Sveriges demografiske Forhold og paaviser, hvorledes Folketallet siden 1925 har haft en Tendens til Fald. Ganske vist har det absolutte Folketal i det sidste Aarhundrede været i stadig Stigning, men i 1925 faldt Netto-reproduktionstallet under 1000 og fortsatte Nedgangen, indtil man naaede Bunden i 1935 med et Netto-reproduktionstal paa 723. Sammenlignet med danske Forhold har Tendensen til Nedgang i Folketallet været meget stærk i Sverige, og heri maa man sikkert ogsaa se Baggrunden for Omfanget af den Diskussion om Befolkningsspørgsmaalet, der nu i mere end en halv Snes Aar er blevet ført i Sverige, og som vi kun har følt relativt svage Efterdønninger af i Danmark.

For A. M. synes der, i hvert Fald officielt, ikke at være Tvivl om, at et faldende Folketal er en uhyre stor Ulempe, der med alle Midler bør modarbejdes. I Betragtning af Bogens Omfang virker de økonomiske Betragt-

ninger over Virkningerne af en Nativitetsnedgang lidet udtømmende. Man har en Følelse af, at A. M. bevidst undlader at foretage en dyberegaaende Undersøgelse af de økonomiske Virkninger af en Nedgang i Folketallet, for i Stedet at benytte den almindelige følelsesbetonede Ængstelse for en Folketalsnedgang som et Springbræt for Gennemførelsen af en hel Række familiepolitiske Reforme, der ellers vanskeligt vilde kunne vinde Gehør.

Selv om man ikke deler Forfatterens Frygt for Virkningerne af en Nativitetsnedgang, eller Spørgsmaalet som f. Eks. i Danmark i Øjeblikket ikke er aktuelt, fordi Nettoreproduktionstallet ligger over 1000 paa Vej videre op, er Fremstillingen af Befolkningspolitikens Maal og Midler dog af stor Interesse, fordi Midlerne ikke alene tilsigter en Ændring af Folketallet, men ogsaa en Forbedring af de enkelte Familiers og i første Række Børnenes Levevilkaar. For at naa Befolkningspolitikens kvantitative og kvalitative Maal maa der gennemføres en Række Reforme. Visse Dele af dette Reformprogram er allerede gennemført baade i Sverige og Danmark, men mere venter endnu paa at blive gennemført. A. M.'s Reformprogram er ikke beskedent; det spænder lige fra gratis Pleje af alle Mødre en vis Tid før og efter en Fødsel, over Husleje- og Levnedsmiddelrabat i Forhold til Børnetal, til Ændring af Skattereglerne, saaledes at Skatterne i højere Grad afvejes efter Forsørgerbyrde. En Gennemførelse af Reformprogrammet vilde betyde meget betydelige Overførsler af Indtægt til Fordel for Familier med Børn, men selv om man maaske ikke kan gaa ind for hele dette Program, virker det inspirerende ved at vise, hvorledes det paa mange forskellige Omraader vil være muligt at støtte Familier med Børn.

I et særligt Kapitel behandles Spørgsmaalet, om Hjælpen skal ydes i Kontant eller in natura, med andre Ord om man skal støtte Familierne ved Hjælp af kontante Bidrag eller skal foretrække at stille visse Ydelser helt eller delvis gratis til Raadighed. Hjælp in natura opfattes af A. M. i videste Forstand, idet det ikke alene omfatter gratis Lægeundersøgelse, Skoleundervisning o. lign., men ogsaa Rabatter af forskellig Art, der kun kommer den enkelte Familie til Gode, naar Forbruget rettes mod bestemte Varer.

Skønt A. M. i Slutningen af Kapitlet tager visse Forbehold, gaar hun dog i Princippet stærkt ind for Naturahjælpen som baade det mest effektive og økonomiske. De økonomiske Fordele ved at yde Hjælpen in natura skyldes særlig de almindelige Stordriftsfordele, men desuden gør dette System det muligt at inkorporere Socialpolitikken i den økonomiske Politik. Vore danske Oksekødrabatter indførtes jo netop ogsaa paa et Tidspunkt, hvor man arbejdede med Overproduktion af Oksekød, og det maa vel formodes, at et almindeligt Pengebidrag til de samme Grupper ikke i tilsvarende Grad vilde være gaet til at øge Forbruget af Oksekød.

En af Forfatterens Hovedindvendinger mod Kontantbidraget gaar ud paa, at det ikke er effektivt, d. v. s. ikke i tilstrækkelig høj Grad kommer Børnene til Gode, men let forsvinder i hele Familiens Forbrug.

Nu kan det jo diskuteres, om man med det offentliges Støtte specielt ønsker at forbedre Børnenes Kaar, eller Maalet er at lette Forsørgerbyrden for Familier med Børn.

Men selv om man som A. M. i første Række lægger Vægt paa Børnenes Levevilkaar, er det tvivlsomt, om en Støtteforanstaltning in natura altid vil være mere hensigtsmæssig end et Kontantbidrag. Naturahjælpen er særlig

at foretrække frem for et Kontantbidrag, hvor det drejer sig om at sikre Børnene et vist Gode, der anses for at være betydningsfuldt for Barnets Velfærd i legemlig eller aandelig Henseende, hvad enten det nu drejer sig om en Lægeundersøgelse, Vaccination, Levertran m. m. eller om en Skoleundervisning.

Hvis man ikke paalægger Forældrene Tvang til at lade Børnene nyde godt af disse Foranstaltninger, kan Hjælpens Effektivitet maaske ganske vist blive lidt problematisk, men det offentlige sikrer sig i alle Tilfælde, at ingen Børn af økonomiske Grunde unddrages paagældende Gode.

Ved f. Eks. et gratis Skolemaaltid kan man sikre de bespiste Børn visse beskyttende Fødemidler, men der er ingen Grund til at tro, at Børnenes Ernæringstilstand vil blive forbedret, svarende til Værdien af Maaltidet. I Virkeligheden vil Skolemaaltidet jo altid til en vis Grad virke som et Kontantbidrag og dermed have en Tendens til at komme Familien som Helhed til Gode. For Familien under eet vil Skolemaaltidet føles som et Kontantbidrag, der svarer ikke til Værdien af Skolemaaltidet, men til den Udgift, Familien tidligere havde ved at give Barnet det paagældende Maaltid Mad. Eller sagt paa en anden Maade: jo mere Forældrene i Forvejen ofrede paa Barnets Ernæring, jo mere vil Skolemaaltidet faa Virkning som et Kontantbidrag til Fordel for hele Familien, og jo mindre Vægt, der blev lagt i Hjemmet paa Barnets Ernæring, jo mere kommer Skolemaaltidet specielt Barnet til Gode.

Ved in natura Hjælp i Form af Prisrabatter stiller Sagen sig noget anderledes. A. M. er selv inde paa, at Prisrabatter til Børn kun vil medføre en Forøgelse af Barnets Konsumtion af Varen, hvis man ikke alene subventionerer den ønskede Konsumtionsforøgelse, men giver Rabat til det samlede Forbrug. (S. 332). Men Ræsonnementet maa sikkert føres længere ud. Kun i det Omfang, der gives Rabat til Konsumtionen af *hele Familiens* Forbrug af vedkommende Vare, vil det for Forsørgeren virke som en Prisnedsættelse af Grænseindkøbet og dermed virke stimulerende for Forbruget af vedkommende Vare. En Rabatordning, der kun udgaar til et Forbrug, der er mindre end Familiens samlede hidtidige Forbrug, vil have nøjagtig samme Virkning paa Familiens Forbrug som et tilsvarende Kontantbidrag, og Kontantbidraget maa i saa Fald foretrækkes, da det giver betydelig mindre Besvær baade for Forbruger, Administration og næringsdrivende.

En Prisrabat for Børn kan dog i visse Tilfælde, naar den ydes til tilstrækkelig store Mængder af vedkommende Vare, virke stimulerende paa Familiens Forbrug specielt af denne Vare. Hvor meget Efterspørgselen vil stige, vil afhænge af Efterspørgselselasticiteten for Varen, men kun i et Grænsetilfælde vil Barnets Forbrug af Varen stige med et Beløb svarende til Rabatten.

I Danmark har vi med vore nu ophævede Købekort til Manufakturvarer, uddelt til Børn under 15 Aar, et typisk Eksempel paa en Rabatordning for Børn, der næppe har haft anden Virkning, end et Børnetilskud af samme Størrelse vilde have haft. Ligesom ved Ernæringskortene kunde disse Købekort anvendes til baade Børns og Forældres Forbrug, og da Beløbene var saa smaa, at de for langt de flestes Familiens Vedkommende laa væsentlig under den aarlige Udgift til Manufakturvarer, kan de ikke i større Udstrækning have influeret paa Indkøbet af Beklædningsgenstande i Familier med

Børn endsige specielt paa Børnenes Forsyning med Tøj, selv om ganske enkelte Familier maaske har følt sig moralsk forpligtet til specielt at lade Børnene nyde godt af disse Manufakturkort.

Der er næppe heller Grund til at tro, at de Smørrabatkort, der nu i Danmark tildeles alle Børn, uafhængig af Forældrenes Indkomst, har nogen som helst Betydning for Forbruget af Smør og Margarine, alene af den Grund, at Smørrationeringsmærkerne i Forvejen udnyttes af langt de fleste Familier. Men selv bortset fra, at Rationeringen sætter en snæver Grænse for Udvidelse af Forbruget, udgør Rabatkortene saa lille et Beløb, at det ligger langt under de fleste Familiers samlede Udgift til Smør/Margarine og derfor ikke føles som en Prisnedsættelse af Grænseforbruget; og Forholdet bliver jo ikke mindre grelt, naar man betænker, at Smørrabatkortene ofte modtages af Købmændene som almindeligt Betalingsmiddel i hvert Fald for de faste Kunder, uden nogen nøjere Undersøgelse af Forholdet mellem Rabatkortenes Antal og Købet af Smør/Margarine.

Naar Forholdene ligger saaledes, kan man vist sige, at Smørrabatkortene ikke kan virke stimulerende paa Forbruget af Smør/Margarine og med stor Arbejdsbesparelse kunde ombyttes med et Kontantbidrag til de paagældende Familier.

Noget andet er, at saadanne Rabatkort maaske politisk set kan have sine Fordele frem for Kontantbidraget, fordi en Ændring af Tildelingen af Rabatkort antagelig vil skabe mindre Diskussion end en Ændring af et tilsvarende Kontantbidrag, ligesom man heller ikke maa se bort fra den særlige Betydning, Rabatordningen har som et Led i Bestræbelserne for at holde Pristallet nede.

Rabatordningerne kan maaske derfor i visse Henseender være at foretrække frem for et Kontantbidrag, men det er tvivlsomt, om A. M. og hendes Meningsfæller vilde gaa saa stærkt ind for denne Form for Hjælpeforanstaltning, hvis de var klare over, at Prisrabatterne hyppigt slet ikke har den forbrugsregulerende Virkning, man tillægger dem.

Det er saa igen et andet Spørgsmaal, om man i det hele taget i saa stor Udstrækning, som A. M. ønsker det, skal søge at give Hjælpen i en saadan Form, at man dirigerer Forbruget over i en ganske bestemt Retning.

Formyndersynspunktet, der under Liberalismen blev trængt stærkt i Baggrunden, er nu igen ved at vinde frem. De ledende ønsker paany i stadig højere Grad at lede Forbruget, ikke mindst de mindrebemidlede Forbrug, men man bør dog ikke glemme, at det frie Forbrugsvalg stadig har sine store Fordele, det er jo nu engang den, der har Skoen paa, der bedst ved, hvor den trykker.

A. M.'s Bog indeholder et Væld af Oplysninger om Forhold, der berører Familien. Alene Litteraturfortegnelsen, der omfatter 377 Publikationer, er en hel Guldgrube for alle, der interesserer sig for disse Spørgsmaal. Men A. M. nøjes ikke med at referere, men søger selv at trænge ind til Aarsagerne til Familiens og Hjemmønes Vanskeligheder for derefter med levende Fantasi, Kløgt og Ilhu at udkaste Reformplaner til Gavn for Familien og den opvoksende Generation.

Grethe Philip.